

ארכיון מעין-צבי

תעוד חברים ברשם-קול

שושנה נאור

זכרונות חיים

בשנים 1925 - 1986

מעין-צבי
ארכיון-הקבוצה

הוקלט בשנת: 1986

68

מספרי קלטות.

שולמית קוגלמן

עריכה ע"י:

שולמית קוגלמן

ראיון ע"י:

שושנה נאור

ילדות ונעורים

היום ה- 1986 אני שושנה נאור מבית שר :

אני 38 שנים במעין- צבי והייתי רוצה לספר לך קצת את תולדותי היי לפני שהגעתי לא"י ולמעין.

הורי הגיעו מפולניה לברלין וחיו את חייהם בצורה יפה, האמינה ליהדותם ולחיי המשפחה. אני גדלתי בבית חם מאוד עם הרבה אהבה והרבה מסירות. נולדתי ב- 1925 וב- 1930 אני כבר נכנסתי לבית הספר. כאן מתחילים בעצם החיים הקשים שלי בגרמניה הנאצית. היטלר התחיל כבר להתבסס בגרמניה. אני הייתי אמורה ללכת לבי"ס גרמני, אבל רוב ההורים היהודים כבר החליטו אז להעביר את ילדיהם לבית ספר יהודי, אלא ששם לא היה מספיק מקום לכולם. אני הרגשתי את חוסר האושר אצל הורי, לחץ עליהם שרשמו אותי לבית ספר גרמני. אחרי השנה הזו התחלתי לבכות להם שאני רוצה ללמוד בבית ספר יהודי, "כי אני יהודיה" אבל לא נראתה שום אפשרות להעביר אותי, והנה יום לפני ההרשמה ללימודים קרה איזה נס, כי כבר אי אלה יהודים התחילו לברוח ולצאת מגרמניה. כך התפנה מקום עבורי ואני הייתי מאושרתץ זה מראה לי היום עד כמה שכבר בגיל 6 התחלתי להרגיש מה שעוד מצפה לכולנו בעתיד. מכיוון שבית הספר הגרמני היה מול ביה"ס היהודי, כל יום כשהיינו צריכים ללכת הביתה, קיבלנו מכות רצח מהילדים הגויים. לא סיפרתי להורים על המכות שקיבלתי כי ידעתי שזה יגרום להם עגמות נפש מרובה. באותו הזמן כבר סימנו את החנויות היהודיות בשם ישראל וכהן, והיה צריך לסגור את החנות. ב- 1938 באירוע הקשה של "ליל הבדולח" בברלין שברו כל מה שאפשר היה לשבור אצל היהודים. זה היה בשבילנו הסימן שאין יותר מה לעשות שם. יצאתי למחרת החוצה וראיתי את כל ההרס הקשה, ברחתי הביתה והתחלתי לבכות. הייתי אז בת 12 ולכן החלטתי אז להצטרף לארגון יהודי ציוני, מה שהיה לי מאוד חשוב לאור מה שקרה.

אחותי היתה שנתיים מבוגרת ממני והיתה כבר בתנועת המכבי הצעיר. אני הייתי צעירה מידי ולכן לא רצו לקבל אותי עדיין לתנועה. הייתי נמוכה מידי אבל התעקשתי, ולא הרפיתי. כך התארגנה קבוצה קטנה מבני הגיל שלי, היינו כ- 12 ילדים. כך אני הרגשתי שאני משתייכת לאיזו קבוצה שאיתה ביחד אוכל להגיע לפלסטינה. אני המצאתי להם שם "הרצון". היתה עדיין אפשרות לצאת באופן לגלי ויצאו גם באופן בלתי לגלי. הרגשתי שברצונם של הורי לתכנן משהו אבל שאין להם

את הכושר לכך. אני לא הייתי מודעת לזה שהסוף יהיה כל כך גרוע, אבל הרגשתי שליהודים לא טוב להי שאר בארץ הזו. ובכן התחלתי לארגן לעצמי יציאה מגרמניה. הורי הסכימו לזה ואני קיבלתי אישור לצאת מגרמניה לדנמרק. ענין הניירת היה מאוד מסובך, וראיתי שאמא שלי ממש מיואשת מזה. כך שבסופו של דבר סידרתי לעצמי את הניירת לבדי. הרי הייתי ילדה די קטנה. כך שהיום אחד בהיר קיבלתי את האשור לצאת מגרמניה בלי ההורים כמובן קשה לי להבין איך הם נתנו לי לצאת כי הם נשארו לבדם, ובאמת היה להם קשה וגם לי היה קשה מאוד. בכל זאת הרגשתי שאין לי שם עתיד ואין לדעת אם בכלל ומי ישאר בחיים.

היציאה לדנמרק

ארגנו ב-1938 קבוצת ילדים כדי להציל אותם ושלחו אותם לדנמרק. קשה לשכוח את הפרידה, המאוד קשה, ראיתי בפעם הראשונה את אבי בוכה. כשהגענו לקופנהגן קיבלו אותנו מאוד יפה. הם הפכו אותנו לילדים כאלה מסכנים כאילו שלא היה לנו אפילו מה לאכול בעבר. הם התארגנו ושלחו אותנו לאיזה בית כפרי כדי שנוכל להנפש. הגיעו לשם מדריכים ציונים, אשר גם כן רצו להגיע ארצה. אצלם למדנו פרק בציונות, הם השתדלו להכשיר אותנו לחיי הארץ. לאחר שנגמר הכסף לכל זה גקופנהגן, חילקו אותנו למשפחות. אחרי כמה גלגולים הגעתי למזלי למשפחה מאוד מוצלחת, שמאוד אהבה אותי, והתחלתי ללכת לביה"ס. מבין החברים שלי היו כאלה שהיה להם פחות מזל ממני. כאשר הגרמנים כבשו את דנמרק, חילקו את הילדים שהיו אז בקופנהגן לאיכרים בכפר, כך שחוץ ממני הגיעו כולם לכפר. הרגשתי פתאום בניתוק מהחברים שלי שהקשר איתם היה לי חשוב אבל המשפחה שלי לא רצתה לוותר עלי. הם אפילו רצו לאמץ אותי. בכל זאת חשבתי שהעסוק בחקלאות חשוב לקראת החיים בארץ, לכן אחרי הרבה התלבטויות אעברתי גם כן לאכרים בכפר. עבדנו שם קשה מאוד. למדנו הרבה חליבה, עבודות שדה ובישול. כולנו רצינו להתכוון לקראת החיים בארץ. אני הייתי אז בת 16,17 אישית הייתי אצל איכר לא כל כך מוצלח, אבל הוא מצידו התלהב מאוד מעבודתי וביקש לשלוח עוד מישהו מהקבוצה שלנו, הבחור הזה די סבל מהענין, אני החלטתי לעזוב את המקום הזה וסידרתי גם לי וגם לאותו בחור מקום עבודה חדש. הרגשתי שם טוב, אם כי דווקא לא למדתי שם חקלאות. האיש היה החנווני של הכפר, לכן עברתי שוב לאכר אחר. באותו הזמן התקדם הכיבוש של הגרמנים בכל הארצות והתחילו לחפש את היהודים במיוחד את אלה שבאו לשם מגרמניה. היינו צריכים במשך מספר שעות להסתתר ואחר כך לברוח.

הבריחה לשוודיה

במשך שבועיים כמעט נשארנו בלי אוכל נכנסנו לאיזה בנין על יד שפת הים ומשם יצרנו קשר למחתרת הדנית, ביקשנו שיעזרו לנו לצאת משם. לבסוף התברר שהבית בו התגוררנו היה שייך לאיזה כומר שבעצמו השתייך למחתרת. רוב הדנים בעלי אינטליגנציה מסויימת נלחמו נגד הגרמנים. ובכן באמצעות הכומר התאפשר לנו לברוח ולהגיע לשוודיה. הנסיעה עצמה היתה די מסוכנת כי היה עוצר בכל הארץ זחלנו בתעלות כי ניתן היה לזוז רק בחושך בלילות עברנו מרחק של 30 ק"מ כדי להגיע למקום שיאפשר את המשך הבריחה. הכומר ארגן לנו אפשרות להמשיך בנסיעה, היו כבר הפצצות של הבריטים על ערי דנמרק והיה קשה להגיע מהאי פין לקופנהגן, משם כבר היה צריך להגיע לשוודיה. הבריחה היתה מלווה בהרבה חוויות קשות. העם עשה כל מה שביכולתו כדי לעזור ליהודים אפילו שגם להם היו קושיים. העבירו אותנו לאוניות שהיו צריכים להוביל פם לגרמניה. כשהגענו לאוניה היא יצאה לדרך בכיוון לגרמניה ומשם אח"כ סטטה לשוודיה. אחרי לילה וחצי יום, הגרמנים עלו על האוניה ורצו לבדוק מה יש באוניה חוץ מפחם. אנחנו ישבנו למטה על הפחם היינו שם 600 אנשים עם ילדים ותינוקות. הרגשנו שהגרמנים עלו לאוניה לפי רעש המגפיים שלהם. זה היה בחג המולד והמלחים והקצינים ישבו אתם ונתנו להם לשתות עד שהם היו שיכורים, אחד מהם רצה בכל אופן לרדת ולבדוק אבל הקצינים הצליחו לשכנע אותו שאין לו צורך דבכך ובסופו של דבר הוא ויתר והלך. כשהגענו לים של שוודיה היתה שמחה רבה, יכולנו לעלות על הסיפון וכבר ראינו את אדינבורג. האמת היא שלא האמנו שבכלל נגיע. בשוודיה לקחו אותנו לקרנטנה. אחר כך העבירו אותנו שוב למקומת חקלאיים, שה מה שרצינו בתור אנשי תנועה. אני אישית גמרתי עם החקלאות, אם כי ההכשרה שעברתי נתנה לי הרבה מאוד, בסה"כ הייתי ילדה מפונקת עד אז. מאוד רציתי ללמוד להיות אחות. לא הייתה לי מספיק השכלה, כי לא הספקתי לגמור אפילו את בית הספר העממי, ובלי בגרות אי אפשר ללמוד אחות בשוודיה. רצתי הרבה כדי לשכנע אותם שאני רוצה את המקצוע רציתי לתרום משהו, ונרשמתי לעבודה אצל ילדים מפינלנד שוודיה קלטה אחרי המלחמה הקשה שהתנהלה בין רוסיה לפינלנד. אלה היו ילדים יתומים שהיה נחוץ מאוד לתת להם טיפול רפואי ונפשי. זכיתי במכרז ועבדתי בבית חולים, עם היתומים. כל הילדים היו חולים או משותקים או עוורים כל זאת כתוצאה מהמלחמה. הרגשתי צורך להחזיר משהו ממה שאני קיבלתי מגיל צעיר מבחינת

עזרה ותמיכה. ניתן היה לי לעסוק במקצוע שרציתי בו. עברתי לעבוד בבית יולדות. זה היה בית חולים ענקי רק ליולדות ובעיות גינקולוגיות. היה לי טוב מאוד שם ולא היה חסר לי כלום. בכל זאת עשיתי מאמצים כדי לצאת משוודיה אז התחילו לארגן אנשים בהחלוץ, אליו הייתי למעשה שייכת לקראת עליה ב', כלומר גם כדי לארגן אנשים שהייתה להם תודעה והמעוניינים בזה. התברר לי שדי הרבה מהחברים שלי לא הלכו בדרך הזו, כי לא היו מוכנים לסוג זה של עליה. יום אחד הודיעו לי שאני ולכולנו! ביקשתי-יכולה לצאת לא"י. שמחתי מאוד, כמובן לא ידעתי מה מחכה לי מבית החולים לצאת לחופש של שבועיים כדי לצאת לטיול לחו"ל, כמובן שלא יכולתי לספר להם את האמת. הם אמרו שאינם יכולים לשחרר אותי. כך שלמחרת פשוט לא באתי לעבודה. בבית החולים שם נשאר לי אצלם שם מאוד לא טוב.

בדרך לארץ ישראל

ובכן יצאנו לדרך שהייתה מאוד קשה וארוכה. חלק מהחברים לא היו יוצאים לדרך הזו של שנתיים וחצי אילו היו יודעים על התנאים הקשים, אבל אז היינו מודעים לכך שאנחנו "הנבחרים" מהחלוץ. יצאנו והגענו לבלגיה, נכנסנו לארמון על יד בריסל, מקום מאוד הרוס. אמרו לנו שכאן עלינו להמתין עד שנצא לא"י. חשבנו שזה יארך שבוע או שבועיים, אבל זה נמשך 10 חודשים. ובכן התחלנו להתארגן למסגרת חיים תקינה במקום. אישית עבדתי שם בתור אחות, אח"כ הגיעה קבוצה נוספת ממחנה ריכוז, ולאור המצב שמחתי שיש גם רופא ביניהם. התברר שהוא רופא שיניים, אבל יותר טוב רופא שיניים מאשר שום דבר. טיפלנו ב-350 איש ללא תנאים. לא היו התרופות שצריך היה אותן. התברר אח"כ שהכל היה-בתנאים מאורגן ע"י שליחים מא"י. הם עשו אכן כמיטב יכולתם, אבל לא היו בידיהם הכספים הדרושים למצב תקין.

התנאים היו אכן קשים וצנועים. חוץ ממיטות על 4 קומות והתרמיל על המיטה לא היה לנו כלום. ההמתנה נמשכה 10 חודשים וכל יום חשבנו שיוצאים לדרך. התחילו ללמד אותנו ענייני הגנה, גם כדי להכין אותנו לארץ וגם כדי שהזמן יעבור! בין הפליטים היה במאי שכתב הצגה, ארגן אנשים המסוגלים להציג ונערכה הצגה נהדרת, בה גם אני השתתפתי. תוכן ההצגה היה שהישראלים לא כל כך מבינים את המנטליות של הפליטים, בכל אופן אנחנו הצגנו את ההצגה הזו ליהדות בלגיה.

היציאה מבלגיה לקראת העליה

יום אחד בהיר הודיעו לנו לקחת את התרמילים ולצאת לצרפת, למרסי. שם הגענו ליער גדול וחשוך ומצאנו את עצמנו בין אלפים של יהודים, לא ראינו איש בחושך רק

שמענו את הקולות שלהם. למחרת הביאו אותנו לאוניה בשם "תיאודור הרצל". לשליחים היה כבר ברור שאני צריכה לקבל על עצמי את תפקיד האחות באוניה הזו. כבר "נפלתי" לתפקיד הזה בארמון ההוא בבליה. כאן היו הרבה חולים, בין אלה שבאו ממחנה ריכוז היו אנשים חולי לב, נפוחים מחוסר מזון, כך שחלק מהם נלקח ישר לבית חולים. בעצם לא הייתי מודעת מה מוטל עלי, שאלתי "איפוא התרופות?" ואז הראו לי פשוט איזה ארגז. לי היה על כל פנים מגע עם השליחים האחראים לעליה ב' אבל הקהל הרחב לא ידע שיש שליחים אחראים לעליה ב' באוניה. היו שם 2800 איש. זו היתה אוניה ספרדית עם מלחים ספרדים.

עכ"פ נאמר לי שהמדיניות היא בפעם הראשונה לגבינו, להכניס הרבה ילדים לארץ, ולא להביאם לקפריסין. היו שם 800 ילדים מגיל 7-15 יתומים שאספו אותם בגרמניה, ותינוקות מגיל שבוע עד 8 חודשים שנולדו כבר אחרי שחרור ממחנה ריכוז. הייתי המומה, גם רופא השיניים שלנו, אבל לא היתה ברירה לגבי קבלת התפקיד. שמו לי סרט אדום על הזרוע כדי שהפליטים יכירו אותי, וזה אפשר לי להסתובב חופשית בכל מקום. לא היו מספיק מים ולא אוכל הכל היה בצמצום. האוניה הייתה בנויה ל 1000 אנשים ועכשיו היו בה 2800. לכן כל אחד קיבל מקום של 40 ס"מ. בנו את הקרשים בקומות, אפילו אי אפשר היה כמעט לשבת עליהם. אסור היה לעלות על הסיפון, אבל אני דאגתי שאם מישהו הרגיש לא טוב שיעלה למעלה ושם הסתרנו אותנו.

ליד חופי הארץ

כך נסענו שבועיים עד שהגענו לחופי הארץ אל המים הטריטוריאליים של אי"י. פתאום ראינו אונית קרב ענקית של הבריטים שהתקרבה אלינו ושהודיעה לנו שלא נתנגד כי הם יביאו אותנו לקפריסין. עם כל הצרות שהיו לנו שלא אכלנו ולא שתינו ולא התרחצנו כמו שצריך, לא ציפינו לקבלת פנים כזו בעקבות להנחיות מהארץ השליחים נתנו הוראות לקהל להתקומם. כל קופסאות השימורים הריקות שהשליחים אספו, חילקו לנו כדי לזרוק אל הבריטים כדי שיפילו את סולמות החבלים בחזרה למים. בכל פעם כשהסולמות נפלו מהאוניה הם שוב ניסו להגיע אלינו, עד שרב החובל הבריטי הודיע שנמאס לו, ונתן הוראה לירות מבלי לפגוע בנו. באוניה הייתה קבוצה של רביזיוניסטים שהשליחים בכלל לא ידעו עליהם, והם החזירו יריות, אז הבריטים כבר ירו בלי הבחנה והרגו 3 פליטים. אחד מהם היה אתנו בבליה והכרנו אותו, זו הייתה טרגדיה. אחרי זה הגיע הקצין הראשי אל האוניה והתחילו לזרוק פצצות גז מדמיע. כתוצאה מזה לא ראינו כלום, והמורל ירד לאפס. אני אספתי את כל התינוקות לחדר האוכל של המלחים אבל גם לשם הגיע הגז וכשהתינוקות היו במצב קשה מאוד הרמנו ידיים. כך גררו אותנו עד לחוף חיפה

ושם הרופא נתן הוראה להוריד את הילדים לחוף וגם את ההרוגים ושעלי ללוות את אלה. אני אישית חשבתני שאני צריכה להשאר יחד עם הפליטים כולם, אמנם ירדתי לחוף א"י אבל אח"כ חזרתי לאוניה.

הופתעתי פתאום לשמוע את השפה הדנית, ואז התברר שהדנים אשר היו אנשי מחתרת שהגרמנים חיפשו אחריהם, ברחו לבריטניה ושם התגייסו לצבא הבריטי. קוממה אותי העובדה שאנשים שעזרו בזמנו ליהודים שעכשיו עוצרים בעדינו להגיע למולדת. אמרתי להם את זה והם היו מאוד אומללים ואמרו שאילו היו יודעים מה יהי ה תפקידם כאן הם לא היו מתגייסים לצבא הבריטי. כעט לא הייתה להם אפשרות אחרת. אני ארגנתי ואספתי והעברנו כל מיני מכתבים לחברים שלי במעין-צבי, כדי שידעו שאנחנו על אוניה בריטית ושהם יביאו אותנו לקפריסין. עוד באיטליה הגיע לאוניה עיתונאי בריטי יהודי אשר כתב על העליה הזו. מכיוון שהייתי היחידה כמעט שהסתובבה חופשי על הסיפון סיפרתי לו על חיי וזה הגיע באמצעותו אל העיתונות הבריטית.

בסיכום לסיפור על תולדות חיי עד כה. נולדתי להורים שחינכו אותי להיות גאה בהיותי יהודיה. מגיל 12 שאפתי להגיע לארץ כי ידעתי שאין לי עתיד אחר. בגיל זה יצאתי כבר מהבית לעולם הגדול והייתי צריכה ללמוד לעמוד על רגלי באופן עצמאי ולבנות לעצמי חיים חדשים וזה לא היה תמיד קל. לזכותי ייאמר שהסתדרתי עם בעיות שאחרים לא הסתדרו איתן, כי רבים התבוללו, התחתנו עם גויים ונשואו בחו"ל בארצות שונות.

מכיון שישבנו בקפריסין עוד $\frac{1}{2}$ שנה הגעתי למולדת רק אחרי הכרזת המדינה ב - 1948-

אני גאה ומאושרת שהיה לי הכוח והרצון להגיע עד כאן.
שולמית: תודה רבה לך שושנה.

18.4.04 1/4/04